

TARIDA

Tari, Roca o Rocaterí, V. Roca-

TARIDA, Cala ~

A la costa SO. d'Eivissa (*Nom. Mar.*, 40). Cat. antic *tarida*, àrab *tarida* 'nau de transport' (*DECat* VIII, 312a43-b6). J. F. C.

TARNADELLA

Lloc antic en el Ripollès; oït a l'enq. de Besora (I, 954), i en un doc. de 1092 el senyor d'Ogassa dóna al mon. de Ripoll: «*Sennarucio* [veg. *Sanarús*], *Vitabona* et *Tarnadella*» (Monsalv. xv, 309.1): tant *Vidabona* com *Ogassa* són al N. de Ripoll, pocs k. muntanya amunt. «Joan de *Tarnadella*» a. 1280 i «Ripoll de *Tarnadella*» a. 1317 figuren en docs. ripollesos extractats per Ragué en la rev. *Scriptorium* (Ripoll, 1927, 20 p. 6).

ETIM. Sens dubte un derivat, amb sufixos cat., *-ada*, *-ella*, del cèltic *DARNA* 'tros, bocí', que apareix modificat en *tarna* 'ascla o soc d'arbre' o d'altres vegetals, en el gascò de la Vall d'Aran i Comenge, i a Benasc (*PVArGc*, 712) i amb *d-* en català *esdernegat* (*DECat*) i en el deriv. *Darnius*.

La forma en *TA-* devia haver passat, doncs, al llatí aquitànic o a l'aquitano-basc; això ens permet, doncs, d'explicar *Tarnadui*, pda. de l'alt Flamicell (te. Benés) (*E.T.C.* II, 62n.), com derivat basco-ibero-aquitànic **TARNATÖI*, format amb el sufix basc abundancial *-toi*, i amb el sentit de 'conjunt de trossos o socs d'arbre' (cf. *Tamastui*, art. supra).

Tarnadui, V. *Tarnadella Tarongeta*, V. T- (misc. ar.) *Tarrabla*, V. T- (misc. moss.)

TARRAGONA i TARREGA

Les dues ciutats, de nom comú en llurs orígens ibèrics: *TARRÀCO* i *TÁRRAKA*, amb una variació sufixal *-o/-a* de tipus corrent en els noms antics d'aquesta espècie.

TARRAGONA, article que mantindrem en termes reduïts com ho hem fet amb els noms de *Barcelona*, *Alacant*, *Ebre*, *Maó* i comparables: perquè una dèria d'arribar a llur sentit i forma primigenis es troba més enllà del cognoscible, en l'estat del nostre saber lingüístic.

Seria bastant superflu consignar la pron. pop. (*tārḡ-gónə* en pron. oriental), i el gentilici *tarragonins*. I no sense somriure se'ns compendrà que recordem les dites del folklore localista: «a Reus enganxen / a *Tarragona* manxen» (sí: sota l'orgue: gent amb bons agafadors en sòl capellanesc...).

En el terreny seriós, a penes cal fer memòria de la forma antiga del nom de la «*Imperial Tarraco*». Basti citar-ne alguns patrocinatoris antics, com Estrabó

(III, 4.6, ed. Budé II, 66.12); Plini (*Nat. Hist.* XIV, 86.71); T. Livi (XX, ed. Vallejo, 48-75); Silius Itàlic (III, 370): més documentació romana en Othmer (*BABL* VI, 335). I el dístic de Marcial, que ens permetrà, escandint-lo, d'assegurar la quantitat breu de la penúltima (i per consegüent l'accentuació en la inicial):

TARRACŌ Campānō, / tantum cessura Lyaeo / haec genuit Tuscis / almula vina cadis (XIII, 118): els vins del Camp, just tallats amb el lloc de Campània, donant cor o reforç als cubells de Toscana. A penes cal recordar que és bàrbar accentuar *Tarráco* (tan bàrbar com *Barcino*), que ens ofèn les orelles, com sabia ja prou bé el gran Verdaguer: «Ilerda, *Tàrraco*, Empúries / respiraven olors de ton verger» (*Pàtria*, 32).

TARRACO, *-CONIS*, substituït aviat per *-CONA*, tal com *Barcelona* (*BARGINO*), *Badalona* (*BAETULO*), *Narbona* (*NARBO*), *Lisbona* (*ULISIPO*)... Metaplasme ja força antic: *Tarraconam* en St. Isidor (*Etym.* XV, § 1, 65), en els millors mss. i *Terraconam* en el Carolinus. *Terragona* en els *Chronica Minora* germànics, Ss. IV-VII (*M.G.H.* XI, 77.4) i crec la crònica del gal Hydatius (cf. Meyer Lübke, *Vollmöllers Jahresberichte* II, 71). En fi, així passà a la boca dels moros: *ṭarrakūna* (Himyarí).¹

L'única declaració seriosa és establir que hi hagué en l'ibèric de la Tarraconense un duplicat *TARRÀCO/TARRÀCA*, ben equiparable als duplicats *AUSA 'Vic'/AUSO* (> *Osona*) junt amb *AUSI*, *-ORUM* (d'on *Osor*, art. supra); *CELSA* (> *Xelsa*, vora l'Ebre)/*CELSONA* (> *Solsona*); *USTIPPO*, *-ONA* (> *Estepa* i *Estepona*); *TOLOSA/TOLOSON-* (> *Tolosa/Tolzá*, infra, veg. els arts. *Tolustre* i *Toluges*); *ILURCO*, junt amb *ILURCA*, *-URCI* (*Lorca, Lorxa*). Quedi entès que hi ha un *Tarracon* en lletra ibèrica, en monedes (Mateu, *BABL* XIX, 139; i opuscle p. p. ell a Tarragona, 1949); però ja és molt menys segur si són de Tarragona, o d'un dels 3 *TARRACA* que establim, infra, en la 2a. part dedicada a *Tàrrega*.

Pel que fa a *Tarragona*, ens refiarem més del que ensenyen les obres següents: Bosch Gimpera, *Problemes d'Història antiga i d'Arqueologia Tarragonina* (Tarr., 84 pp. 40, 1925); B. Hernández Sanahuja, *Historia de Tarragona, desde tiempos remotos hasta la restauración cristiana*, continuada per Em. Morera Llauredó (Tarragona, 2 vols., 1892 ss.); Manuel de Montoliu, *Llibre de Tarragona*; J. F. Albiñana i Andreu de Bofarull, *Tarragona Monumental* (tomo I: *Celta y romana*, Tarr., 392 pp.).

La reconquesta definitiva i restauració cristiana no és fins 1128, per obra de Ramon Berenguer III, ajudat pel normand Bardet (MiretS., *II Congr. Hist. Cor. Ar.*; *BABL* IX, 39; X, 46; *GGC*, p. 317; Soldevila, *Hist. de España* I, 221); si bé ja hi havia hagut una primera conquesta de fi de 1116 (Soldevila, *Hist. de Cat.* I, 90). Fóra tan fàcil com inútil torbar-se a donar cites catalanes medievals del nom de *Tarragona*. Recordem que apareix sovint *Terragona* (amb *Te-*), p. ex. en les quatre grans Cròniques; «que'l sagrista de Tar-